

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

טור ליקוט

הרב מנחם מענדל רייצס

חלק טז | וארא | שיחה א

'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב...' – במלים אלו נפתחת פרשת השבוע, וחז"ל מפרשים (סנהדרין קיא, א. וכן במדרש רבה ומדרש תנחומא) שאיזכור האבות הקדושים בא בהמשך לטענתו של משה רבינו בסוף פרשת שמות: 'למה הרעתה לעם הזה למה למה זה שלחתני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשםך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך'.

בתגובה לטענה זו, מזכיר הקב"ה לשבח את שלושת האבות, שגם כשהיו במצב דחוק לא התרעמו ולא באו בטענות; והכוונה היא לקשיי ההתיישבות בארץ כנען - הקב"ה הבטיח להם את הארץ ולכאורה הם היו צריכים לקבלה על 'מגש של כסף', אך במציאות זה עלה להם במאמצים ובדמים רבים.

וכך מצוטטים דברי חז"ל בפירוש רש"י בפרשתנו (ו, ט): 'אמר לו הקב"ה (=למשה), חבל על דאבדין ולא משתכחין. יש לי להתאונן על מיתת האבות .. כשביקש אברהם לקבור את שרה - לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובים; וכן ביצחק - ערערו עליו על הבאות אשר חפר; וכן ביעקב - ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו. ולא הרהרו אחר מדותי; ואתה אמרת 'למה הרעותה'.

*

לפי דברי חז"ל, הקב"ה שיבח את כל שלושת האבות, כי בכל אחד מהם מצינו הזדמנות שבה ההתיישבות בארץ לא באה בקלות, מצב שהיה אמור לעורר 'הרהורים' נוגים בדבר הבטחת הקב"ה, וזה שבחם ש'לא הרהרו'.

אולם בפירוש רש"י לפרשת שמות (בסופה), מופיעה גירסא שונה לדברי הקב"ה למשה, ולפיה ה'ציון לשבח' ניתן לאברהם בלבד בעת נסיון העקידה. כך אומר רש"י: 'הרהרת על מדותי, לא כאברהם שאמרתי לו 'כי ביצחק ייקרא לך זרע', ואחר כך אמרתי לו 'העלהו לעולה' - ולא הרהר אחר מדותי' (לפי גירסא זו, האמירה 'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב' לא באה כתגובה לטענת משה אלא היא ענין נפרד).

גירסא מחודשת זו היא הבסיס של השיחה השבועית - 'לקוטי שיחות' חלק טז שיחה א' לפרשת וארא. השיחה באה לתת טעם בגירסא זו, שמעלה על נס דוקא את אברהם (ולא את יצחק ויעקב), ובכלל למה

צריך גירסא חדשה ומה לא מספיק בגירסא הרווחת שבמדרשי חז"ל [על קושי זה עמד כבר בפירוש 'נחלת יעקב' (שחובר לפני כארבע מאות שנה), שהעיר על גירסת רש"י: 'לא ידעתי היכן מצא הרב זה, ובשמות רבה ובפרק 'חלק' לא הזכירו אלו ההרהורים .. ואם כן, למה נטה הרב כאן לדעת אחרת להזכיר הרהור העקידה, ולפי זה ההרהור לא היה יכול לזכור יצחק ויעקב'].

*

נקודת ההסבר בשיחה היא, שלפי 'פשוטו של מקרא' נראה שיש צידוק לטענת משה כאן, כי נכון שגם האבות עברו קשיים ולא ראו בקלות כיצד הבטחת הקב"ה אליהם מתממשת בפועל, אך הקושי במקרה הספציפי הזה הוא חריג ויוצא-דופן:

במקרה שלנו יש מצב מיוחד שבו 'נהפך להם משמחה ליגון', והעובדה שמשה קיים את שליחות ה' והלך לפרעה כדי לשבור את עול מצרים – הביאה את ההיפך הגמור, 'ומאז באתי לפרעה לדבר בשמך **הרע** לעם הזה'; לא זו בלבד שהמצב לא השתפר, אלא נהיה יותר גרוע!

ולכאורה, במקרה הזה אפשר להבין את קיומם של ה'הרהורים', כי גם מי שבדרך כלל מקבל יסורים באהבה אמור להתקשות בקבלת האבסורד בו התרופה עצמה מתבררת כחומר רעיל – הייתכן?!

ועל כך חידש הקב"ה למשה, שגם למצב האבסורדי הזה יש תקדים – בניסיון העקידה:

אברהם ושרה הצטערו שנים רבות על העדר בן שימשיך את משפחתם, והקב"ה נענה לבקשתם ובירך אותם 'כי ביצחק יקרא לך זרע'; ואכן, יצחק נולד והביא שמחה רבה להוריו, ביודעם שממנו תצא משפחה לתפארת.

והנה מקבל אברהם הוראה מהקב"ה להעלות את יצחק לעולה, מה שמגלה בעצם שהשמחה בלידתו היתה מוקדמת מידי. ולא זו בלבד שיצחק אמור להסתלק מן העולם ולא יהיה המשך למשפחה, אלא שעכשיו מתברר כי לידתו רק תביא לצער נוסף מסוג חדש:

ככל שיגדל הצער ממצב בו בני הזוג חיים לבדם ואינם זוכים לילדים מלכתחילה, הרי זה בכלל לא דומה למצב שבו סוף סוף זכו לפרי בטן ולצהלת העולל, ולפתע הוא עוזב בחטף ומשאיר את הוריו שכולים (רחמנא ליצלן). ועל אחת כמה וכמה - כאשר האב עצמו נדרש להשתתף בצורה פעילה במעשה הנורא!

מצב מיוחד כזה - שבו נראה כי השמחה עצמה נהפכת לתוגה - לא מצינו אצל יצחק ויעקב, ולכן הזכיר הקב"ה למופת (לפי גירסת רש"י בדרך הפשט) דוקא את אברהם, שלמרות הקושי הבלתי נתפס בכל זאת 'לא הרר אחר מדותי'.

[זו נקודת ה'**פשט**' שבתחילת השיחה. בהמשך השיחה בא הביאור לאיך גיסא – מדוע ה'**מדרש**' העדיף את הגירסא שהקב"ה הזכיר בענין הזה לשבח את כל שלושת האבות, ולא רק את אברהם במיוחד.

ועוד עוסקת השיחה בהטעמת ה'צד' של משה רבינו, למה באמת הוא סולל דרך משלו ולא נוהג בענין זה כאבותיו, יעויין במקור בהרחבה].
